

la punta SE., cota 39 que serví de vèrtex de triangulació, amb aquest nom.

Vaig voler-hi pujar per assegurar-me'n, veure en quina relació estava amb el nom *Mola*, que també es troba per allà, des del meu observatori, la partida *La Mola* es veia bastant apartada, i *IGC* també posa un «collado» de *la Mola*, però apartat. El tinc enumerat pels inf. entre El Tossal i l'alt dels tres Cocons: aquest és 1k.5 al NO. del Tossal, i entremig hi tinc encara enumerats «Els Forcalls», la «Fonteta del Verd» i «Racó de la Sabateta», també hi ha «La Catalina» i «Barranc de Victoriano». Fa l'efecte que hi ha diversos indrets anomenats *Mola* (NL menor difós i tan repetit en tota aquella comarca). Un potser a la collada per on es passa cap a Barxeta, però cap d'ells no es troba tampoc allí mateix on hi ha la deu de *La Pismola* i les cases.

El més notable aquí és l'avenc i font brolladora, que tan poderosament cridà l'atenció a Cavanilles. Fenomen hidrològic que el volgué observar, de lluny i de prop. L'avenc del *Puigmola* —escriu ell— es troba dessota «la unió del Montúber con la cima de Aldaya» (seria *sima*) parlant dels principals «avencs o sumideros» que hi ha allí, surt després el de «las fuentes Mayor y Menor que forman el barranco del Toro, Vallidigna, que saltan por *Els Brolls*». Cito ara en extens: «el monte opuesto, de *Puigmola*, brillaba por las anchas cascadas que se precipitaban --- distinguí entre los sumideros el llamado de *la Doncella*, siempre abierto,¹ que empieza por un barranco, en cuyo fondo se descubre una grande peña, casi un arco, y debaxo de éste, una boca de 12 pies de diámetro, ---los caños de la copiosa fuente de *Puigmola*, salían con tanta fuerza---; muy cerca de la fuente hay un collado que es el término del collado de Barig por el Oeste: allí se reúnen las faldas de *Toro* y las de *Puigmola*; a la p. 219-220 ja ha descrit la *Ombria de Puigmola*: «--- montes --- el de *Puigmola*; --- para subir desde Barig se emplea más de una hora, pues los caminos van a perderse por los sumideros ---» (II, 213 i 214).

La descripció de Cavanilles ha d'acabar de convènc'ns que *La Pismola* en realitat és i ha estat sempre el nom de l'avenc o deu, sense que la intervenció del mot català *puig* hagi estat més que un fenomen secundari, i sense dubte recent. Res de *puig*, no hi ha cap *puig* en aquest paratge, ni l'hi han ficat encara la gent del país: només Cavanilles i alguns forasters posteriors (que sobretot seguien Cavanilles).

Hi ha hagut el romànic FÓCE llatí vulgar, llatí *fauces* 'avenc', 'boca d'aigua entre penyes', que ha donat tants NLL *La Fou*, *la Feu* (*DECat.* IV, 155-156); FOCE MALA > *La Viu mala* (*DECat.* 156b56), *La Fou* de Bor, la *Fou* de Riuferrer, en el Vallespir, barranc de *La Fou* de Vallibona a Bel (XXV, 20-21, 1 m, 23). D'altra banda *La Fotx* n'era la forma mossàrab: caverna en

el te. de Garcia, i d'altres en els Ports de Tortosa, del Maestrat etc., i altres variants mossàrabs: *La Foga* a Alberic (XXX, 116.14); Riu de *la Fos* a Vilafranca del Maestrat (XXIX, 44.120; barranc de la *Fos* a Montesa (XXII, 534.24) i un poc alterat com *la Fosca* a Aielo, *La Fosca* a *Aizeneta d'Albaida* (XXXII, 132.8).

D'una d'aquestes formes mossàrabs resultà *Fuižmola*, simplificat després a *Fižmola*, *Pismola* reduint a *i* el diftong *ui* impossible en àrab. El veïnatge, però, amb un puig o tossal ho canvià en *Pismola* —única forma que hem registrat viva en la llengua parlada—; hi pogué ajudar el coneixement que els moros canviaren sovint la P- en f.²

Però el fet és que encara hi resta el gènere femení, *La Pismola*, *La Puigmola*, fet revelador que aquí hi havia el fem. *fojč* FOCE, i no el masculí *puig*.

L'ètimon del total degué ser, doncs, FOCE MALA avenc violent que salta salvatge com en *La Viu mala* dels Pirineus (la violència ben descrita per Cavanilles) sinó que després la influència de les nombroses *moles*, que hi hem localitzat abans, canvia -*mala* en -*mola*: majorment perquè allà brollen més d'una mola d'aigua.

Ben cert que si trobéssim mencions antigues d'aquest topònim, no hi mancarià confirmació de les formes intermèdies que hem deixat hipotètiques. Però no es pot esperar essent un lloc menor i enclotat entre aspres muntanyes. Al capdavant no tenim cap prova certa de l'existència real i viva de la forma *Puigmola*. Ningú va dir-ho així en les nombroses enqs. fetes en aquella rodalia. El primer que usà aquesta forma és Cavanilles, d'ell la collien la *GGRV* i F. Mateu i Llopis. S.Guarner s'ha guardat d'incloure tal nom en la nombrosa llista orogràfica (p. 23) del seu Nomencl. de 1966. I és que tampoc Cavanilles no parla concretament d'una muntanya dita *Puigmola*: si tal muntanya hi hagués, el gran geògraf i geòleg no hauria deixat de pujar-hi, en descriuria el panorama i la constitució mineral i geològica: com ho fa en totes les muntanyes valencianes: *Aitana*, *Mondúber*, *el Caroig*, *el Maigmó*, *Maigmudella*, *Puigcampana*.

¹ Altre nom singular, potser pre-romà, es pot imaginar un derivat del sorotàptic DOKE que ha donat el mot *dou* / *deu* 'ullal, gran ull d'aigua' del català comú: un diminutiu *DOCELLA > mossàrab *dočéla* i arabizat *doğéila* (perquè no hi ha la *doča* ĉ en àrab), i després despalatalitzat per dissimilació: *dodžéla* i *donzella* per etim. pop.; cf. el que explica a l'article *Ditxós* (Font ~).— ² El fet que hem documentat en *E.T.C.* II, 240 a propòsit de *Formentor* i *Formentera* PROMONTORIUM, -ORIA, cf. *Finana* a l'article *Pinyana* suara, etc. D'on ultra-correccions *f-* / *p*.

Pitarc, V. *Patarrà* *Pitralada*, V. vol. I, 232